

Image not found or type unknown

Núm. 21 - SETEMBRE 2014

Conflictes lingüístics

ICIP

SUMARI

Introducció

- La llengua i la identitat, factors de pau o de conflictivitat violenta

Articles centrals

- L'irlandès i la guerra llarga a Irlanda del Nord
- Les llengües en el conflicte ucraïnès
- Sudàfrica: la fi d'una societat lingüísticament dividida?
- La divisió lingüística a l'Índia: un conflicte latent?
- Sobre la necessitat d'un índex de justícia lingüística

Recomanem

- Materials i recursos d'interès recomanats per l'ICIP

Tribuna

- La protesta atacada pels quatre costats
- La implicació de la Unió Europea en els fets d'Ucraïna

Entrevista

- Entrevista a Ethar El-Katatney, periodista, blocaire i escriptora

Sobre l'ICIP

- Notícies d'actualitat, activitats i publicacions

INTRODUCCIÓ

La llengua i la identitat, factors de pau o de conflictivitat violenta

Rafael Grasa

President de l'Institut Català Internacional per la Pau

Aquest número de la revista de l'ICIP es dedica als conflictes lingüístics o, millor, al paper que la gestió de la diversitat lingüística té en societats plurals, polaritzades i on la identitat ha jugat un paper clau en la dinàmica conflictiva. S'analitzen casos com Irlanda, Índia, Ucraïna o Sudàfrica. Sens dubte, Catalunya també hauria pogut ser cas d'estudi. Una cosa resulta indubtable: la gestió de les identitats, en societats multiculturals, és un factor extraordinàriament important, i un factor clau de la identitat és la llengua. I, sí, com ben aviat exposaré, el debat sobre si la llengua pot ser un factor de potenciació del risc de violència en una situació conflictiva o, pel contrari, un factor de construcció de pau, és antic i acadèmicament controvertit, quasi tant com el de l'aigua i els conflictes violents. En tot cas, és extraordinàriament important, perquè en construcció de pau sabem que en els conflictes que es perceben com bàsicament identitaris és molt més difícil cercar solucions "guanyar-guanyar", solucions amb guanys compartits, que impliquen partir les diferències, quelcom més fàcil en conflictes on les incompatibilitats entre les parts són bàsicament materials, tangibles.

Em limitaré, des de la perspectiva de la resolució i transformació de conflictes, a senyalar tres coses. Primer, que la causalitat en analitzar conflictes requereix una aproximació matisada, que es tradueix en una distinció habitual entre causes estructurals (necessàries, bàsiques per explicar les incompatibilitats entre les parts), causes acceleradores o multiplicadores (factors que polaritzen les societats, que enfronten parts i que poden radicalitzar les opcions i fer arribar a la conclusió que no hi

ha altra sortida que el recurs a la violència), finalment, desencadenants o detonadors (la gota que fa degotar el vas, el factor precipitador últim). Ras i curt, les causes estructurals són el que hom anomena en el món matemàtic condicions de contorn, condicions necessàries per a la situació conflictiva, mentre que els acceleradors/multiplicadors i els desencadenants són condicions suficients. Les primeres expliquen la gestació del conflicte, les segones, al seu torn, expliquen la dinàmica conflictual i les conductes de les parts.

Segon, en el cas que ens ocupa, societats amb divisions polítiques, socials, econòmiques i pluralitat lingüística, la gestió de la diversitat lingüística forma part dels acceleradors o multiplicadors o dels detonants, de les condicions suficients, no de les necessàries, com s'esdevé amb els conflictes vinculats amb l'aigua. Almenys, però, de forma generalitzada. Altrament dit, la gestió de la diversitat lingüística és un factor multiplicador de les tensions i polaritzacions i un accelerador de potencials esclats de violència, atès que facilita la percepció de "greuge comparatiu" i de "privació relativa" (Ted R. Gurr) i securitza el motiu d'incompatibilitat. La raó és senzilla, la llengua és el factor estructurador de la identitat i si està fortament amenaçada el que està en perill, perceptivament, és la pròpia supervivència col·lectiva. Per tant, la gestió de la diversitat i pluralitat lingüística esdevé un element cabdal en societats dividides per situacions conflictives i on els seus ciutadans parlen més d'una llengua.

Tercer i darrer, el fet que sigui un factor accelerador/multiplicador i un eventual desencadenant reforça molt, en situació de gestió positiva de la conflictivitat, el seu rol com a element de construcció de pau. El reconeixement i protecció de la diversitat lingüística és un dels elements més objectius que hom pot acordar en una negociació pacífica, fàcilment observable en la fase d'implementació, i, per tant, sol ser central en els acords entre actors enfrontats en conflictes amb alta càrrega identitària. És, en suma, un poderós constructor de pau. La pau es fa també amb paraules i amb respecte per la llengua que permet pronunciar-les.

Fotografia : Diarioliberdade / [CC BY](#) / Desaturada. - *Manifestació a Compostela el Dia de les Lletres Gallegues 2013* -

© Generalitat de Catalunya

ARTICLES CENTRALS

L'irlandès i la guerra llarga a Irlanda del Nord

Diarmait Mac Giolla Chríost

Professor a la School Of Welsh, Universitat de Cardiff. Gal·les, Regne Unit.

Per entendre qualsevol conflicte amb una dimensió ètnica cal posar una atenció especial a la llengua (Mac Giolla Chríost, 2003: 1). Aquesta afirmació, feta fa alguns anys per la Comissió Internacional Independent per Kosovo, segueix sent completament vàlida. La llengua forma part de tots els conflictes etno-polítics i l'irlandès en el conflicte històric d'Irlanda del Nord n'és un clar exemple.

Tot i que hi ha hagut un pacte polític a la regió des de 1998 i els antics enemics polítics Sinn Féin i Partit Democràtic Unionista ara comparteixen el poder a l'Assemblea d'Irlanda del Nord, la llengua irlandesa segueix sent un tema complex i, de vegades, causant de divisions. Sovint es situa l'irlandès al centre d'una lluita cultural a la regió.

Quan el conflicte polític violent que es coneix com 'els trastorns' (*The Troubles*, en la terminologia habitual de la majoria de periodistes), o 'la llarga guerra' (*The Long War*, una frase d'origen republicà irlandès) va començar a finals de la dècada de 1960, ningú amb dos dits de front podria haver previst el paper que hi jugaria la llengua irlandesa. Al cap i a la fi, s'assumia de forma majoritària que els últims parlants nadius de la llengua a Irlanda del Nord havien mort en algun moment de la dècada de 1960 (Mac Giolla Chríost, 2005: 136).

La relació entre la llengua i la *guerra llarga* va començar en una presó coneguda com a presó reial Long Kesh (*HMP Long Kesh*). En el període entre 1972 i 1976, centenars de joves eren retinguts sense judici sota la sospita de que eren irlandesos republicans radicals i que, per tant, estaven implicats en la violència política que s'havia materialitzat en

cotxes bomba, assassinats i episodis freqüents de violència urbana. Eren retinguts com a presoners amb una categoria especial, cosa que significava que se'ls permetia vestir a la seva manera, associar-se, no realitzar treballs de presó, rebre menjar i altres paquets dels visitants habituals, així com organitzar-se com a membres d'una organització paramilitar.

Sota aquest règim, alguns presoners irlandesos republicans van començar a aprendre la llengua irlandesa. Per ells, això era part d'una tradició que havia començat al camp d'internament de Frongoch, a Gal·les, el 1916 i que va continuar al de Curragh, a Irlanda, durant la dècada de 1940. Entre els joves rebels de la Presó Reial Long Kesh destacava Bobby Sands, qui més tard lideraria les vagues de fam mortals de 1981. Sands i els seus companys van aprendre irlandès gràcies a les lliçons d'alguns superiors que havien adquirit coneixements de la llengua a l'escola i en classes extraescolars. Quan altres presoners s'hi van sumar, es van organitzar en les anomenades cabanyes gaèliques ('Gaelic' o 'Gaeltacht' huts).

“ Els presoners van resistir la imposició del nou règim i la llengua irlandesa es va convertir en un element central de la resistència ”

Fins aquell moment no hi va haver cap fet especialment rellevant, però les coses van canviar de forma dramàtica l'any 1976. El març d'aquell any el govern britànic va decidir cancel·lar la categoria especial dels presoners i va canviar el dormitori i les cabanyes comunals de la presó reial Long Kesh, que els presoners anomenaven les Gàbies, per cel·les distribuïdes en forma de "H". Aquestes noves cel·les estaven dissenyades per permetre l'aïllament dels presoners i impedir la seva coherència com a comunitat política. Després d'aquestes reformes, el nom de la presó reial Long Kesh va passar a ser 'presó reial The Maze' (el laberint).

Els presoners van resistir la imposició del nou règim i la llengua irlandesa es va convertir en un element central de la resistència. Entre 1976 i 1981 hi va haver una

escalada de protestes que va culminar amb les vagues de fam de 1981, deu de les quals van acabar amb la mort del vaguista. El primer en morir va ser Bobby Sands.

Segons deien ells mateixos, durant aquest període els presoners utilitzaven la llengua com una arma de resistència (Mac Giolla Chríost, 2012). Feien servir el seu particular argot de l'irlandès de la presó -que van anomenar 'Jailic' (una barreja entre 'presó' (*jail*) i 'gaèlic')- per comunicar-se entre ells i com a codi que els guardians no entenien. Com que els presoners estaven retinguts a les seves cel·les durant 23 hores al dia i no es podien associar lliurement, també van utilitzar les classes d'irlandès, cridades de cel·la a cel·la, per mantenir el seu sentiment de col·lectivitat, millorant així la seva moral i el seu estat psicològic.

Durant aquest mateix període es va negar l'accés dels presoners a materials educatius, així que van haver de passar-los d'amagat. Tenien tanta determinació en aprendre que ràpidament es va formar un grup central de presoners que parlaven irlandès. Els detinguts van anomenar a aquesta comunitat lingüística 'Jailtacht' (en un joc de paraules amb el mot 'Gaeltacht', que fa referència a la comunitat lingüística irlandesa).

Els deu morts de 1981 van conduir a una pausa en les activitats sobre llengua irlandesa a la presó, que duraria alguns anys. Mentrestant, altres grups de fora de la presó van agafar el relleu en l'adopció política de la llengua. Així, el *Sinn Féin* va començar a destacar com a partit polític rellevant i la promoció de la llengua irlandesa era part dels seus objectius. Per a alguns, la lluita cultural va passar a ser una representació de la lluita armada. Per tant, la comunitat lingüística irlandesa que s'havia creat a la presó reial *The Maze* va tenir una influència destacada en la revitalització de la comunitat lingüística irlandesa a llocs com Belfast.

“ Quan van ser alliberats com a part del pacte polític, aquests presoners van contribuir de forma destacada a la revitalització de l'irlandès a Irlanda del Nord ”

A la presó reial *The Maze* l'interès per la llengua va tornar a sorgir a finals de la dècada de 1980, quan Séanna Walsh, un dels companys més propers de Bobby Sands, va tornar-hi per complir una altra condemna. Aquesta vegada els presoners van organitzar l'aprenentatge de la llengua d'una manera molt més estructurada. Com que ja no protestaven, tenien llibertat per fer-ho. Així, van desenvolupar cursos intensius propis i, establint ales específiques *Gaeltacht* en algunes parts de la presó, van tornar a crear un sentiment de comunitat lingüística irlandesa.

El 1998 va arribar l'acord polític i ja hi havia una nova generació de presoners republicans que parlava l'irlandès. Quan van ser alliberats com a part del pacte van contribuir de forma destacada a la revitalització de l'irlandès a Irlanda del Nord.

Tot i que s'ha intentat arrelar a la regió una política democràtica més clàssica, sembla que desenllaçar la llengua de la política històrica de la guerra llarga serà una tasca difícil. Els activistes en favor de l'irlandès han fet campanya, sense cap resultat, per una Llei de la Llengua Irlandesa a Irlanda del Nord. Ara bé, la institucionalització de la llengua només podrà tenir lloc si la societat en general considera l'irlandès com un bé públic (Rawls, 1971). En aquest sentit, encara cal concebre i portar a terme una gran feina de compromís, explicació i persuasió.

Mac Giolla Chríost, D. (2003) *Language, Identity and Conflict* London: Routledge.

Mac Giolla Chríost, D. (2005) *The Irish Language in Ireland from Goídel to Globalisation* Londres: Routledge.

Rawls, J. (1971) *A Theory of Justice* Cambridge, MA: Belknap press of Harvard University Press.

Acrònims i glossari

Gaèlic - Terme alternatiu per a la llengua irlandesa

Gaeltacht - Comunitat lingüística irlandesa

HMP - Her Majesty's Prison (*presó reial*)

Fotografía : Marcella / CC BY / Desaturada. - Mural de Bobby Sands a Belfast -

© Generalitat de Catalunya

ARTICLES CENTRALS

Les llengües en el conflicte ucraïnès

Miquel Cabal Guarro

Investigador del Centre Universitari de Sociolingüística i Comunicació i membre del Grup de Recerca de Llengües amenaçades de la Universitat de Barcelona

Per entendre el paper que han tingut i que encara tenen les llengües en aquest conflicte, cal fer un breu apunt demolingüístic d'Ucraïna i dibuixar, també de manera concisa, les raons històriques que l'han configurat. Igualment, és necessari deixar clares algunes idees que apareixen de manera recurrent en les anàlisis que es fan de la confrontació.

Quan es parla de conflictes nacionals a qualsevol estat postsoviètic cal tenir clar el terme *nacionalitat*. Sorgida en temps de la Unió Soviètica, la nacionalitat no es correspon amb la ciutadania, sinó que és una herència de sang. És una categoria inherent a les persones que s'acostuma a rebre per via paterna. Fent referència al cas ucraïnès: els russos d'Ucraïna no són ciutadans de la Federació Russa que viuen dins de les fronteres ucraïneses, sinó que són població russa autòctona dels territoris ucraïnesos on viuen des de fa més o menys generacions. A banda de determinades zones del nord-est del país que sí que són *ancestralment* russes (com l'àrea de Khàrkiv), la major part de la població russa d'Ucraïna és descendent de les grans migracions (voluntàries i forçades) que van començar a principi del s. XVII i que es van accentuar ja en època soviètica. Els canvis propiciats per les aliances polítiques dels s. XVI i XVII, els avenços territorials dels eslaus en detriment dels tàtars de l'Horda Daurada i el moviment de terratinents del centre de Rússia cap a la banda europea de l'Imperi van portar soldats i serfs de *nacionalitat* russa a les fronteres meridionals del territori que actualment és Ucraïna.

Més recentment, durant les dècades de 1920 i 1930, l'URSS va impulsar culturalment les diverses nacionalitats de la Unió. Potser per afany d'evangelitzar amb la llengua del poble, de difondre el comunisme en vernacle. Alhora, però, el govern soviètic va establir l'obligatorietat del rus a totes les escoles, i amb això va iniciar un procés ja irrefrenable de russificació.

“ La política lingüística dels primers anys de l'URSS va comportar l'aparició d'elits culturals en moltes de les nacionalitats de l'Estat ”

La política lingüística dels primers anys de l'URSS va comportar també l'aparició d'elits culturals en moltes de les nacionalitats de l'Estat. Això va alimentar els sentiments identitaris de molts dels pobles. Amb l'amenaça del panturquisme ben a prop i tement que aquests processos d'afirmació nacional posessin en perill l'estabilitat del gegant soviètic, a les darreries de la dècada de 1930 l'URSS va endegar un procés de russificació intensa i efectiva. Per aconseguir resultats d'una manera ràpida, el potent govern central soviètic va servir-se de deportacions massives, de migracions forçades i de repoblaments molt ben calculats amb l'objectiu de redistribuir la població de llengua russa. Després de diverses onades migratòries, moltes de les nacionalitats es van trobar desplaçades i immerses en entorns lingüístics estranys. De la mateixa manera, la població russòfona a les diverses repúbliques va augmentar notablement i, en determinades zones, el rus va arribar a ser el grup lingüístic dominant. Com a conseqüència de tots aquests moviments i dels paisatges nacionals i lingüístics que se'n derivaren, les llengües pròpies de les nacionalitats van iniciar un retrocés que, en molts casos, ha acabat desembocant en la (pràctica) desaparició.

Després de veure qui són els russos ucraïnesos (o ucraïnesos russos, tant se val), també és necessari saber com es compten. Aparentment sembla una tasca fàcil, perquè els censos dels països postsoviètics continuen preguntant la *nacionalitat*. Al cens de 2001 (que és l'últim que es va fer, i tot apunta que trigarà a actualitzar-se), només un 17,3 % de la població d'Ucraïna declarava *nacionalitat* russa, contra el 78 % que

triava la ucraïnesa.

Els censos postsoviètics també demanen la *llengua nativa*. Aquest terme, que en la nostra tradició entendríem com a *llengua materna*, és a dir, la nostra llengua inicial, la primera que vam aprendre de petits, en la tradició lingüística de l'Est és tota una altra cosa. És el que nosaltres coneixem com a *llengua d'identificació*: la llengua que vinculem amb la nostra identitat, sigui per la raó que sigui. Així, doncs, al cens ucraïnès de 2001 es demanava a la població la llengua nativa, o sigui, la llengua d'identificació.

Les dades sobre llengües a Ucraïna que apareixen habitualment als mitjans són extretes directament d'aquest cens. Per tant, quan ens diuen que a Ucraïna hi ha un 67 % de població de llengua ucraïnesa i un 29 % de població de llengua russa, en realitat ens estan dient que, l'any 2001, un 67 % de la població s'identificava amb l'ucraïnès, mentre que un 29 % sentia més afinitat pel rus. Això independentment de la llengua que els entrevistats haguessin après de petits a casa i de la llengua que fessin servir habitualment. Però hi ha una enquesta d'usos lingüístics de 2003 que sí que aporta dades reveladores: un 45 % dels ucraïnesos declaren que parlen ucraïnès habitualment, mentre que un 39 % declaren que empren més el rus. La distribució territorial d'aquests usos és clara: a l'est i al sud del país hi ha una majoria aclaparadora de parlants habituals de rus (gairebé un 90 %), mentre que a l'oest s'imposa l'ucraïnès (també fregant el 90 % de parlants habituals).

“ Les percepcions d'injustícia i de vulneració de drets lingüístics es donen de manera recurrent, tant entre russòfons com entre ucraïnòfons ”

Malgrat això, la Constitució d'Ucraïna atribueix a l'ucraïnès el paper d'única llengua de l'Estat. Fins a la polèmica aprovació de la Llei de llengües de 2012, el rus no podia gaudir de cap reconeixement oficial, tot i que *de facto* s'acceptava com a llengua vehicular en pràcticament totes les esferes de la vida diària, fins i tot en l'àmbit oficial i, per descomptat, a l'ensenyament i als mitjans de comunicació. La Llei de llengües de 2012

establia que una comunitat lingüística que arribés a representar el 10 % de la població en un territori concret (ja fos un poble, una ciutat, un districte, una província o una regió), podia demanar la cooficialitat de la seva llengua en aquest territori. Això va comportar la promulgació del rus com a llengua oficial a moltes regions del sud i de l'est (incloses les d'Odessa, Luhansk i Donetsk), així com del romanès o l'hongarès en pobles de l'oest del país. En una exhibició de malaptesa política de primer grau, aquesta llei va ser una de les primeres que el govern provisional sorgit després de la caiguda de Ianukóvitx va proposar-se derogar. I aquesta amenaça de derogació va ser un dels pretextos de què es van servir tant els ucraïnesos prorussos com el propi govern rus per justificar una intervenció armada que havia de salvaguardar els drets de la població ucraïnesa de llengua russa.

Ucraïna arrossega d'antic un conflicte lingüístic molt travat. Les percepcions d'injustícia i de vulneració de drets lingüístics es donen tant entre russòfons com entre ucraïnòfons de manera recurrent. La llengua és un dels punts més sensibles de confrontació al país. A més a més, hem vist que la mala gestió de la política lingüística en un moment de forta crisi social i política ha exagerat un trencament que ara mateix sembla irreconduïble entre les dues comunitats lingüístiques més nombroses d'Ucraïna. L'abril d'enguany, encara prop d'un 40 % dels ucraïnesos es mostraven favorables a la cooficialitat del rus. Una llei de llengües de base territorial i d'incidència més simbòlica que palpable semblava, sens dubte, la millor sortida a un conflicte lingüístic que continua enquistat. Veurem com afronta el nou president ucraïnès el repte de trobar una solució pacífica al conflicte polític i social del país: una sortida consensuada de la confrontació lingüística seria un molt bon primer pas per emprendre el camí de la pau.

Bibliografía

CABAL GUARRO, Miquel (2013). «El rus com a lingua franca als estats postsoviètics». *Treballs de Sociolingüística Catalana*, núm. 23 (2013), p. 343-373. DOI: 10.2436/20.2504.01.63

— (2014) «Pobres llengües!». *El Punt Avui*, 8 de marzo.

Enquesta de marcadors ideològics de la primavera de 2014 de l'agència sociològica Rating i el centre Razumovka. [Disponible en línia](#)

KULYK, Volodymyr (2011). «Language identity, linguistic diversity and political cleavages: evidence from Ukraine». *Nations and Nationalism*, 17 (3), p. 627-648.

LAITIN, David D. (1998). *Identity in formation: The Russian-speaking populations in the near abroad*. Ithaca: Cornell University Press.

SOLCHANYK, Roman (1985). «Language politics in the Ukraine». A: Kreindler, Isabelle (ed.). *Sociolinguistic perspectives on Soviet national languages: Their past, present and future*. Berlín: De Gruyter Mouton, p. 57.

UEHLING, Greta (2004). «The first independent Ukrainian census in Crimea: Myths, miscoding, and missed opportunities». *Ethnic and Racial Studies*, 27(1), p. 149-170.

VARFOLOMEYEV, Oleg (2006). «Regions of Ukraine comes back, takes up language issue». *Eurasia Daily Monitor*, núm. 3 (96). [Disponible en línia](#).

Fotografia : Mstyslav Chernov / CC BY / Desaturada. - Grup d'activistes ucraïnesos a la plaça Maidan de Kiev al Febrer de 2014. -

© Generalitat de Catalunya

ARTICLES CENTRALS

Sudàfrica: la fi d'una societat lingüísticament dividida?

Rocco W. Ronza

Professor del departament de ciències polítiques de la Universitat Catòlica S. C. de Milà

La preocupació pels conflictes lingüístics, per la seva prevenció i resolució té una llarga tradició a la reflexió teòrica i a la recerca sobre política a Europa. Les raons no són difícils d'entendre. Des de la primera meitat del segle XX, quan els corrents liberals lliguen la seva sort als moviments nacionals, les relacions i els conflictes entre les comunitats lingüístiques s'han mantingut durant més d'un segle al centre de la política i de la geopolítica d'Europa. Les dues guerres mundials del segle XX es van originar a partir de conflictes d'arrel lingüístico-territorial. Avui, però, la política lingüística i la gestió política de la diversitat lingüística ja no es troben entre els temes centrals de la ciència política contemporània. Després d'un breu ressorgiment de l'interès en els anys 70 del segle XX, causat pel "renaixement ètnic" i el naixement dels moviments micro-nacionalistes i regionalistes a Europa Occidental i Canadà, el pluralisme lingüístic ha cessat, amb poques excepcions, d'atreure l'atenció dels politòlegs.

La visió de la relació entre unitat lingüística i cohesió política dominant avui en la nostra visió de la política és similar a la que en el debat que es va produir després de 1871 entorn la disputa entre la Tercera República Francesa i el Segon Reich alemany per l'Alsàcia-Lorena, es va definir com posició "francesa" o "jacobina". La unitat lingüística no és una condició prèvia per a la supervivència de les comunitats polítiques antigues i noves, sinó que depèn de factors polítics i constitucionals. Fins i tot quan els esforços de *state-* o *democracy-building* semblen trobar un obstacle en la fragmentació lingüística, com encara passa avui dia a l'Europa ex-soviètica o a l'Orient Mitjà, la

contraposició entre les comunitats lingüístiques és vist com una màscara, utilitzada per “empresaris polítics” com a cobertura d’interessos i conflictes d’arrel econòmica, geopolítica o religiosa.

En cap altre cas la disminució de la importància (real o percebuda) dels conflictes político-lingüístics es pot discernir amb tanta claredat com a Sud-àfrica. En els anys de les guerres mundials, la Unió de Sud-àfrica nascuda a principis del segle XX com a conseqüència de la Guerra Anglo-Boer era descrita generalment com un cas clàssic de “nació bilingüe”, sorgida del compromís entre els diferents grups lingüístics (neerlandés / afrikaans i anglès), similar als que van sorgir a Bèlgica, Suïssa i el Canadà (Deutsch 1953). En els anys 60 i 70, amb l’inici de la mobilització de la població negra contra el sistema segregacionista i el sorgiment de noves teories sobre el *national development* i el *nation-building* en el món postcolonial, Sud-àfrica havia estat reinterpretada com un exemple de “societat plural” o “dividida” en el qual els factors racials i ètnics s’entrellaçaven amb el pluralisme lingüístic.

“ En la visió de l’ANC, el moviment d’alliberament que va liderar la lluita contra l’apartheid i d’on han sortit tots els presidents des de 1994, el pluralisme lingüístic és considerat un problema ”

La base de la legitimitat del projecte del *grand apartheid*, iniciat després de la proclamació de la independència de l’imperi britànic el 1961, es fonamentava en l’hipòtesi de l’existència, dins la *common society* sudafricana, de diferents “nacions” definides a partir de les diferents llengües: no només les dues comunitats d’origen europeu, sinó també els nou grups lingüístics en què es dividia dividir a nivell de llengua materna (o llengua L1), la majoria africana, que els missioners cristians havien ajudat a delinear en els seus esforços per alfabetitzar i evangelitzar els pobles nadius. Un mosaic lingüístic encara visible en els censos de la Sud-àfrica post-apartheid, que

mostren que el grup lingüístic L1 més ampli no arriba al 23% de la població (2011).

No obstant això, en la nova Sud-àfrica els conflictes lingüístics semblen haver desaparegut. Des de 1994, el debat polític, tant dins com fora del país, gira gairebé exclusivament al voltant de la qüestió de la desigualtat econòmica i de la seva associació amb les divisions racials heretades de l'era de l'apartheid. És cert que el principi de la defensa del valor de la diversitat lingüística ha trobat un lloc a la nova Constitució, que eleva formalment les onze llengües reconegudes com a oficials a la Sud-àfrica de l'apartheid (anglès, afrikaans i nou llengües bantus: zulu, xhosa, sotho meridional i septentrional, tswana, tsonga, swati, venda i ndebele) al rang de llengües oficials, en un pla d'absoluta igualtat. Tanmateix, les regles formals que protegeixen el multilingüisme en realitat representen una concessió del Congrés Nacional Africà al Partit Nacional de l'últim president blanc de Klerk durant les negociacions que van permetre la transició pacífica del règim segregacionista (1990-1993). En la visió de l'ANC, el moviment d'alliberament que va liderar la lluita contra l'apartheid i d'on han sortit tots els presidents des de 1994, el pluralisme lingüístic és considerat com un problema.

Igual que a la resta de l'Àfrica postcolonial, als ulls de l'elit indígena la llengua de l'antiga potència colonial representa la porta d'entrada al coneixement dels blancs i de la modernitat i una eina indispensable per evitar l'aparició de fractures i alineaments "tribals" o etno-regionals dins el país. El corrent favorable a la promoció del multilingüisme sudàfricà ha sempre estat minoritari a l'interior de l'ANC. No és una coincidència que el seu partidari més conegut i influent, el sociolingüista Neville Alexander, hagi tractat de vincular la visió d'un projecte multilingüe sud-africà (mai realitzat) a l'harmonització de les nou llengües bantús en només dos estàndards (Alexander 1998). Per tant, no pot sorprendre que des de 1994 l'antiga llengua imperial s'hagi establert ràpidament, en els fets, com l'idioma principal de l'administració pública, el sistema educatiu, els mitjans de comunicació i l'economia.

A favor de l'afirmació de l'anglès (parlat com L1 per menys del 10% de la població, però cada vegada més popular com a *lingua franca*) també han jugat factors externs. Així, la plena reintegració de l'economia sud-africana en els circuits mundials, que va tenir lloc mentre la fi del conflicte entre Orient i Occident permetia l'enlairament del procés de

globalització dels mercats, ha donat a l'anglès un valor econòmic fonamental, com una de les infraestructures que connecten les ciutats de Sud-àfrica amb els centres de l'economia mundial i fan de porta d'enllaç entre el "primer món" i el continent africà. A més, els mitjans de comunicació i els mercats internacionals sempre han qualificat qualsevol intent de limitar l'avanç de l'anglès com un romanent de l'antic règim i com un pas perillós que amenaçava amb fer esclatar les divisions ètniques a l'interior de la majoria negra.

No obstant això, algunes de les tensions relacionades amb les diferències lingüístiques també han aconseguit fer-se un lloc al debat públic a Sud-àfrica. En aquest sentit, un conflicte d'interessos entre els diferents grups lingüístics s'ha manifestat en el debat que s'ha obert al voltant de la qüestió de la llengua d'ensenyament a les universitats sud-africanes. La "deracialització" de l'accés a les universitats més qualificades, que anteriorment estaven reservades als blancs, ha alimentat un impuls per a l'adopció de l'anglès com l'única llengua vehicular a totes les universitats del país, incloses les universitats de parla Afrikaans (*Historically Afrikaans Universities*, HAU). Justificada pel govern en el marc de les polítiques de *Black Economic Empowerment*, aquest impuls també ha estat recolzat pels encarregats de gestionar les universitats més qualificades del país, preocupats per integrar a les seves universitats en els circuits de la mobilitat dels estudiants nacionals i internacionals més preparats i capaços de fer despesa, independentment de l'obertura real de l'ensenyament universitari a la població prèviament desfavorida. Tot i el descens del "vot ètnic" per als partits afrikaner, el projecte d'anglització de les universitats ha estimulat el sorgiment d'un moviment d'opinió en defensa de la identitat lingüística de les HAU (Giliomee i Schlemmer, 2005; Brink 2006; De Kadt 2006).

“ A Sudàfrica, la capacitat de dominar l'anglès podria reemplaçar en el futur a la raça com a barrera i com a símbol d'identitat ”

Un segon debat té a veure amb els efectes que l'ús cada vegada més gran de l'anglès en els mitjans de comunicació, l'educació i la vida econòmica estaria tenint sobre la bretxa entre rics i pobres que s'ha obert a la majoria africana després de 1994 (Kamwangamalu 2004). Igual que en altres països del *global south*, l'accés al coneixement de l'antiga llengua colonial podria transformar-se en un privilegi social. Així, es consolidarien les diferències econòmiques entre l'elit, que té la capacitat d'iniciar els seus fills en l'aprenentatge d'una llengua substancialment "estrangera", i les masses desfavorides, que tenen arrelada la seva vida social a la llengua materna local. Segons alguns, lluny de funcionar com una eina de desenvolupament i com un canal de comunicació i de mobilitat entre els sectors i les zones geogràfiques "privilegiades" i "desfavorides", la capacitat de dominar l'anglès podria reemplaçar en el futur a la raça com a barrera i com a símbol d'identitat per a l'accés a la "Sud-àfrica privilegiada", emfatitzant perillosament l'alienació de les elits polítiques i econòmiques de les masses que estan cridades a representar.

Alexander, N. (1998), "The Political Economy of the Harmonization of the Nguni and Sotho Languages", *Lexikos* 8: 269-275.

Brink, Chris. 2006. *No lesser place. The taaldebat at Stellenbosch*. Stellenbosch: SUN Press.

De Kadt, Julia (2006). "Language development in South Africa – past and present". In Vic Webb and du Plessis, Theodorus. (eds.). *The politics of language in South Africa*. Pretoria: Van Schaik Publishers: 40-56.

Deutsch, K.W. (1953), *Nationalism and Social Communication. An Inquiry into the Foundations of Nationality*, New York, Wiley.

Giliomee, Herman and Schlemmer, Lawrence (2005), 'n *Vaste plek vir Afrikaans. Taaluitdagings op kampus*. Stellenbosch: SUN Press.

Kamwangamalu, Nkonko M. (2004), "The language policy / language economics interface and mother-tongue education in post-apartheid South Africa", in Kamwangamalu, Nkonko M. and Timothy Reagan (eds.), *South Africa. Special issue of Language Problems & Language Planning*, 28:2: 131-146.

Fotografia : Robert Cutts / CC BY / Desaturada. - Afrikaanse Taalmonument, monument a Sud-àfrica dedicat a l'Afrikaans. -

© Generalitat de Catalunya

ARTICLES CENTRALS

La divisió lingüística a l'Índia: un conflicte latent?

Alok K. Das

Professor a la Universitat Jazan d'Aràbia Saudita

Donada la diversitat de l'Índia, fins fa només dues dècades els conflictes relacionats amb qüestions lingüístiques eren molt habituals. Actualment, però, semblen haver perdut rellevància, potser perquè moltes de les llengües que es parlen a l'Índia han caigut preses del “dimoni global” – l'anglès – o dels seus “germans grans” – l'hindi al nord, el bengalí a l'est, una de les quatre llengües dràvides al sud i el marathi al centre. Les demandes dels nous temps, impulsades per un capitalisme despietat, han enunciat un paradigma en el qual per desgràcia la pluralitat i la diversitat han estat reduïdes a paraules boniques. Sembla que les identitats ètniques i, en particular, les regionals i lingüístiques, no tenen lloc en una economia de ritme ràpid, on si bé es poden apreciar diferències, poc temps hi ha per pensar sobre elles o per preocupar-se per les seves perspectives de futur. Aparentment el cost de perdre pluralitat cultural és intranscendent davant el cost de perdre oportunitats socioeconòmiques.

En les respostes a la pregunta – *per què hauríem, després de tot, d'aprendre un idioma?* – es troben els determinants que guien les nostres pràctiques i comportaments lingüístics (Das 2005: 145). Però abans de reprendre a la llengua anglesa cal no oblidar que el desenvolupament d'aquesta llengua a l'Índia durant el segle XIX va tenir com a efecte la introducció del multilingüisme, enfortint-hi encara més la diversitat lingüística inherent i reemplaçant-hi el vell domini d'un llegat lingüístic servil i sectari (Das 2009: 123). D'altra banda, no es pot negar que el que ha situat el país a l'arrel de l'èxit econòmic ha estat precisament la disponibilitat d'una inesgotable força de treball qualificada amb un bon domini de la llengua anglesa (Das 2008: 49). En aquest sentit,

Internet només hauria precipitat aquest gran canvi en favor de l'anglès. Com sabem, l'exposició continuada a una llengua és una eina de difusió de la mateixa, que proporciona un corrent subterrani d'infiltració lingüística en tots els àmbits de la vida. I això no és ja una imposició, sinó una opció (Das 2005: 18). Es tracta, per tant, d'una elecció per conveniència i no a causa d'un conflicte.

“ A l'Índia, centenars de llengües estan sent poc a poc i en silenci subsumides pels seus veïns més influents ”

Des d'aquesta perspectiva, caldria matisar l'actual situació lingüística respecte a la idea que la llengua és sovint el símbol d'un conflicte que en realitat està tenint lloc en altres àmbits, com la política, l'economia, l'administració, l'educació, etc. Així, els contorns actuals de la controvèrsia lingüística han canviat des del conflicte fins a la convivència o, potser, cap a una coerció unidireccional. Per una vegada, sembla que la definició de la situació actual com de conflicte és inadequada.

És cert que centenars de llengües més petites estan sent poc a poc i en silenci subsumides pels seus veïns més influents. Per exemple, el *maithili*, el *bhojpuri*, el *magahi*, l'*angika*, el *santhali*, l'*awadhi*, el *braj*, el *rajasthan* i una vintena d'altres idiomes estan perdent terreny davant l'*hindi* al nord del país. De la mateixa manera, moltes de les llengües oficials del sud estan seriosament amenaçades pel *tàmil*, el *telugu*, el *kannada* i el *malayalam*. El mateix està succeint a l'est, on les llengües minoritàries de la regió estan perdent terreny davant del *bengalí* i l'*assam*; finalment, a la part central i occidental de l'Índia, molts idiomes són marginats per les llengües més grans – *marathi* i *gujarati*. El resultat d'aquests processos apunta a un ulterior guanyador, que seria l'anglès. No obstant això, la part més sorprenent d'aquesta pèrdua de llengües ha estat una absoluta absència de resistència; és a dir, no hi ha hagut una mínima oposició per part dels grups lingüístics afectats. Com veurem, aquest fet està molt relacionat amb la naturalesa de la demografia índia.

Actualment, un 65% de la població índia té menys de 35 anys, un 50% menys de 25 i un 41% menys de 18. El 2020 l'edat mitjana d'un indi serà de 29 anys. Són aquests joves indis els que no s'ocupen de cuidar prou la seva lleialtat lingüística, que respon exclusivament a les forces del mercat laboral. En aquest sentit, no desitgen ser deixats enrere a causa d'una manca de competències necessàries per treballar, com poden ser les lingüístiques. Per això, fins i tot al sud hi ha una penetració considerable de l'hindi, tot i el antagonisme històric que existeix a la regió cap a aquesta llengua. Es tracta d'un símptoma d'una tendència generalitzada a tot el país consistent en confinar els conflictes lingüístics a les realitats econòmiques emergents.

Per exemple, a l'estat indi d'Assam, els parlants de llengües tribals com el *rabha* o el *bodo* no fa gaire temps consideraven que la llengua *ahomia* (oficial a l'estat) era una amenaça per a la seva autoafirmació ètnica, donada la situació d'intercanvi desigual existent entre la comunitat dominant i les comunitats tribals; no obstant això, en l'actualitat amb prou feines sentim veus dissidents. Fins i tot al cor *hindi*, fins fa molt poc hi havia mostres de descontentament. Així, idiomes com el *garhwali* o el *kumaoni* eren vists com dialectes, tot i que les diferències entre ells i l'hindi són molt significatives. D'altra banda, la zona pro-meitei de Manipur va lluitar durant molt de temps per acabar amb l'escriptura *bengalí* que, segons ells, els havia estat imposada per la cultura invasora dels forasters (Shivaprakash 2012).

I és que tot i haver-se reorganitzat en estats federats sobre una base lingüística en els anys 1950 i 1960, l'Índia segueix recolzant l'estudi de la relació entre l'etnicitat i el conflicte. Sens dubte, això està relacionat amb el fet que tots els estats de l'Índia continuen sent multi-ètnics en la seva composició, contenint interessants exemples de convivència ètnica d'una manera pacífica, susceptibles de ser analitzats com alternatives a l'estudi de la violència interètnica (Crowne 2013).

Les últimes polèmiques al voltant de qüestions lingüístiques - (1) el ressentiment de les regions de parla no *hindi* respecte a aquelles de llengua *hindi* a causa de l'elecció de l'*hindi* com a llengua oficial del país; (2) l'acceptació només parcial de la fórmula dels tres idiomes (és a dir, cada estat té la seva llengua oficial, a més de l'*hindi* i l'anglès); i (3) el duel entre l'*hindi* i l'anglès com a principal llengua del país - semblen haver-se calmat. Tanmateix, potser es tracti només d'una pausa, mentre el país travessa una

fase de transició econòmica i de gran mobilitat social.

Així, encara que en els últims temps l'atenció s'ha desplaçat cap a qüestions d'efectes més immediats, el conflicte segueix latent. De fet, les disputes lingüístiques en l'actualitat són més que una simple controvèrsia entre idiomes i han pres formes que inclouen conflictes entre partits polítics, grups de pressió, classes socials, elits vs. la resta de la població i conflictes entre les institucions que compleixen funcions específiques (Das 2002: 21). D'altra banda, les grans migracions i la mobilitat de les zones rurals a les urbanes (fins i tot d'un estat a un altre) també han tingut una influència perjudicial en el sistema tradicional de vida dels indis, afectant-ne la seva lleialtat als seus comportaments lingüístics (Das 2004: 152).

“ En l'actualitat, les disputes lingüístiques són més que una simple controvèrsia entre idiomes i inclouen conflictes entre classes socials i entre les diverses institucions que compleixen funcions específiques ”

Cal recordar que només el continent africà supera la diversitat lingüística, cultural i genètica de l'Índia. Així, a l'Índia hi ha múltiples identitats, basades en factors socials, polítics, culturals i econòmics; per això, sovint les seves demandes i mobilitzacions s'hi superposen. Trobem, per tant, diferents tipus de conflictes d'identitat en les relacions socials i la manera més freqüent de resoldre's sol passar pel plantejament d'una nova identitat. En tot cas, la “qüestió comunal” a l'Índia continua sent la més rellevant i els seus efectes volàtils fan que sigui fonamental per a qualsevol discurs polític. Els esdeveniments recents han reafirmat aquesta idea a una escala global (Chandra 2003: 114-115).

El capitalisme, igual que qualsevol altre sistema social basat en les divisions de classe, destrueix les institucions polítiques i culturals primitives, però construeix de noves amb els mateixos maons i ciment, ja que no pot ignorar el context en què neix (Chandra

2003: 116). En el cas de l'Índia, el conflicte entre l'hindi i l'urdú mai va ser una lluita per la legitimitat de la llengua, sinó per la identitat. L'hindi i l'urdú són, de fet, dos noms per al mateix idioma, que els diferents grups rivals van saber utilitzar per crear una divisió nacional. Així, l'hindi es convertiria en la llengua oficial de l'Índia i l'urdú del Pakistan (Chandra 2003: 119). Però aquesta separació lingüística no va ser suficient per mitigar els conflictes etnolingüístics d'aquesta part del món, ja que al poc temps Bangla Desh se separaria del Pakistan únicament per negar-se a acceptar l'urdú, optant en el seu lloc per una llengua sànscrita com és el bengalí. A l'interior de l'Índia la divisió entre l'hindi i l'urdú encara juga un paper i suposa, potser, el principal punt de fricció d'un conflicte latent.

Chandra, P. 2003. Linguistic-Communal Politics and Class Conflict in India. *Social Register*. p. 114-131.

Crowne, W. 2013. Ethnicity as a source of Conflict in India. *E-International Relations*. Bristol, retrieved, June 4, 2014.

Das, A. K. 2009. When English Replaced Persian: Relinquishing an 'Entangled' Linguistic Legacy. *Language Forum*, 35: 1. p. 123-137.

Das, A. K. 2008. Role of English Language in India's Economic Development. *Language in a Global Culture: Bridge or Barrier?* Bangkok: Ramkhamhaeng University Press. p. 49-56.

Das, A. K. 2005. Changing Constructs of Linguistic Imperialism: Religion, Polity and Economics. In Kim, Lee Su, Thang Siew Ming & K. A. Bakar (eds.). *Language and Nationhood: New Contexts, New Realities*. Bangi (Malaysia): Pusat Pengajian Bahasa & Linguistik. p. 13-22.

Das, A. K. 2004. Survival and Maintenance of Regional Languages in the New Europe: Consequences of Expansion and Changing Demography. *Language Policy and Sociolinguistics I: Regional Languages in the New Europe*. Rezekne (Latvia): Rezeknes Augstskola. p. 152-159.

Das, A. K. 2002. Language Conflict in India. *Journal of Philology*, 2: 10. p. 20-23.

Shivaprakash, H. S. 2012. Language: The Basis of Unity and Conflict, retrieved, June 4, 2014.

Fotografia : Yann / CC BY / Desaturada. - *Poble Indi. Una imatge atapada de gent, prova de representar els centenars de llengües presents a l'India.* -

© Generalitat de Catalunya

ARTICLES CENTRALS

Sobre la necessitat d'un índex de justícia lingüística

Xavier Alcalde

Investigador a l'Institut Català Internacional per la Pau

Heròdot i altres grecs de l'antiguitat dividien la humanitat entre aquells que parlaven grec i els altres, els bàrbars. Milers d'anys després, les polítiques lingüístiques que apliquen la majoria dels països segueixen, d'alguna manera, la mateixa divisió. En aquest breu text s'argumentarà que la promoció de la pau passa irremeiablement per reduir les situacions de discriminació entre els diferents grups etno-lingüístics. Per això, una eina analítica capaç d'avaluar el grau de justícia lingüística existent en les societats, proporcionant informació sistemàtica i rigorosa, pot ser un instrument molt útil a l'hora de dissenyar polítiques que contribueixin a reduir les tensions inherents en els estats multiculturals de l'era de la globalització.

Des de les relacions internacionals, la ciència política o la investigació per la pau, no sempre som conscients d'una realitat sociolingüística fonamental: Nacions Unides compta amb 193 estats, mentre el nombre de llengües del planeta supera les 6000. Això vol dir que els casos en què les fronteres estatals coincideixen amb les lingüístiques són més l'excepció que la norma. A més, sabem que la lingüística és una de les dimensions més importants de la identitat de les persones i de les comunitats. Si posem en relació les dues qüestions potser puguem entendre millor per què els problemes relacionats amb la identitat són a la base de la majoria dels conflictes violents dels últims 70 anys.¹

Sabem també que la majoria de conflictes armats actuals són intraestatals. Sovint, es tracta de minories ètniques que reivindiquen els seus drets col·lectius davant el govern central. Aquest, a diferència del que passa amb altres dimensions de la identitat – com

la religió -, no pot ser neutral en el cas de la llengua. L'estat necessita d'una política lingüística que estableixi en quina llengua es promulguen les lleis, en quina llengua es relaciona amb els ciutadans, es vehicula l'educació, etc. Atesa la impossibilitat, doncs, d'una neutralitat liberal en relació a la llengua, tota actuació governamental acabarà prenent partit, encara que sigui de forma implícita. Una política lingüística que no gestioni adequadament la diversitat generarà discriminació, preparant així el brou de cultiu de futurs conflictes.

La importància d'aquesta idea la trobem en el cas de la Unió Europea. Cal recordar que el primer decret que va aplicar el Consell a l'època de Schuman i Monnet va ser precisament el del règim lingüístic, que considerava oficial cadascuna de les llengües oficials dels sis membres fundadors: italià, alemany, francès i neerlandès. En teoria, la mateixa política se segueix en l'actualitat, amb 24 llengües oficials. La pràctica, però, ha atorgat certa primacia al francès, cada vegada més a l'alemany i sobretot a l'anglès. Des del moment en què en alguns països de la UE més del 80% de la població no és capaç de comunicar-se en anglès, alguns autors parlen d'injustícia lingüística per referir-se a aquelles situacions en què en determinats programes europeus s'utilitza exclusivament aquesta llengua.²

En altres contextos, les situacions d'injustícia lingüística estan lligades al sorgiment de conflictes armats.³ Un exemple n'és l'origen del Dia Internacional de la Llengua Materna, proclamat per la UNESCO el 21 de febrer de 2000. Així, la decisió de Pakistan de triar la llengua urdú com a llengua oficial única va comportar la discriminació de la seva població de parla bengalí, que va veure immediatament reduïdes les seves oportunitats polítiques i socioeconòmiques. El 21 de febrer de cada any es recorda, doncs, la gran manifestació de 1952 contra la política lingüística de Pakistan, que va ser brutalment reprimida per les autoritats, i que va esdevenir un punt d'inflexió per al moviment secessionista que acabaria en la creació de l'estat de Bangla Desh.

“ En molts contextos, les situacions d'injustícia lingüística estan lligades al sorgiment de

**conflictes armats. N'és un exemple l'origen del
Dia Internacional de la Llengua Materna,
proclamat per la UNESCO el 21 de febrer de 2000**

”

Per la seva banda, en la lluita contra l'apartheid sud-africà va tenir una especial transcendència la revolta de Soweto, que estava relacionada amb una manifestació d'estudiants contra la política lingüística del govern de Sud-àfrica, el qual, a través de l'*Afrikaans Medium Decree* de 1974, havia imposat l'obligació de l'afrikaans com a llengua vehicular en l'educació secundària. A Tailàndia, país que compta amb una minoria musulmana de parla malaia en un país majoritàriament budista i de llengua tailandesa, s'han documentat nombrosos casos de crema d'escoles públiques i d'assassinat de professors. Més que en la religió, la causa sembla estar en el fet que a les províncies del sud del país, on el 80% de la població parla malai, el tailandès és l'única llengua de l'educació i de les oportunitats socioeconòmiques.

Algunes de les característiques del moviment bengalí també les trobem a Sri Lanka, amb una minoria de parla tàmil que reacciona davant les preferències lingüístiques de l'Estat. Així, el 1948 el primer govern de la descolonització adoptava la llengua singalesa com a oficial (en un primer moment, també va ser oficial l'anglès), provocant la discriminació de la minoria de parla tàmil i la seva exclusió de facto dels llocs de treball de l'administració pública. En tots aquests casos, una gestió deficient de la diversitat lingüística ha tingut com a conseqüència la generació de situacions d'injustícia que, sense ser la causa única del conflicte, sí que han format part (en alguns casos la part fonamental) d'un conjunt més ampli de discriminacions culturals, religioses o racials, que han facilitat el sorgiment de la violència.⁴

Arribats a aquest punt, la resolució o transformació d'un conflicte de forma no violenta serà sempre més difícil que si s'hagués actuat amb mesures preventives. Una opció passaria per compensar la part menys afavorida per una determinada política lingüística. En altres paraules, com l'Estat no pot inhibir-se davant la qüestió lingüística i com tota política genera efectes redistributius - és a dir, perdedors i

guanyadors -, una manera de prendre mesures per evitar que esclati la violència consistiria a actuar per mitigar l'existència de greuges lingüístics. Sabent això, per què llavors no s'ha actuat en casos com el d'Ucraïna recentment, als Balcans abans de les guerres dels anys 90 o en tants altres on les tensions etnolingüístiques han contribuït a l'eclosió de conflictes violents?

“ Un índex de justícia lingüística permetria comparar les conseqüències de cada política lingüística, així com detectar els casos més flagrants de greuges, essent possible actuar en la fase de prevenció dels conflictes identitaris, que són la majoria dels conflictes violents actuals ”

Almenys part de la resposta a aquestes qüestions sembla radicar en la inexistència d'un índex capaç de mesurar els nivells de justícia lingüística d'una societat. Aquest índex ens hauria de permetre comparar, d'una forma objectiva, sistemàtica i rigorosa, les conseqüències de cada política lingüística, així com les relacions entre llengües majoritàries i minoritzades o fins i tot els efectes de la prohibició d'una llengua. Amb aquesta informació, es podrien prendre decisions de polítiques públiques en què, com a mínim, els perdedors fossin compensats. A més, hauria de ser possible detectar els casos més flagrants de greuges, essent possible, per tant, actuar en la fase de prevenció dels conflictes identitaris que, com dèiem, són la majoria dels conflictes violents actuals.

De la mateixa manera que hi ha indicadors de llibertat de premsa, de corrupció, de desigualtat, de democràcia, o en el camp de la pau el *global peace index*, es tracta de construir una eina que ens pugui guiar en l'aplicació de polítiques que gestionin millor la diversitat. El seu potencial com a element de resolució de conflictes és enorme i va més enllà dels anomenats 'drets lingüístics'. Per exemple, en la negociació d'un procés de pau, es podrien analitzar des d'aquesta òptica les diferents opcions d'acords

d'autonomia respecte del control del poder per part de la minoria i, per tant, de la llengua de l'educació, l'administració i les oportunitats. En gran mesura, el grau de pau que s'obtindrà en cada cas dependrà del nivell de justícia lingüística de les polítiques que es derivin de l'acord adoptat.

1. Vegeu, per exemple, els estudis realitzats a partir de la base de dades de conflictes [Minorities at Risk](#), creada per Ted Robert Gurr a la Universidad de Maryland

2. Les investigacions de Michele Gazzola i François Grin, entre d'altres, ofereixen dades rigoroses i contundents al respecte. Moltes de les seves publicacions estan [disponibles a la pàgina web](#) de l'Observatori de la Universitat de Ginebra sobre Economia, Llengües, i Educació

3. Els exemples que segueixen estan extrets de la contribució de Fernand de Varennès al seminari internacional sobre *Gestió de la Diversitat Lingüística i Processos de Pau*, organitzat a Barcelona el juny de 2008 per Linguapax i el Centre UNESCO de Catalunya.

4. De Varennès (veure nota al peu 3) esmenta altres casos, com el de les minories kurdes a Turquia o a l'Iraq, els albanesos a Macedònia, els abkhazos a Geòrgia, els moros a Filipines, la minoria transdnièster a Moldàvia, Nagorno-Karabakh a Azerbaitjan, la població del Sudan del Sud que no parla àrab, la minoria de parla àrab a l'Iran, els albanokosovars a Sèrbia, els tuaregs a Níger, diversos casos a l'Índia, Indonèsia, Xina o Birmània ... als que podríem afegir-hi un llarg etcètera.

[Fotografia](#) : Prof. Rafiqul Islam / [CC BY](#) / Desaturada. - *La gran manifestació del Febrer de 1952 contra la política lingüística de Pakistan.* -

© Generalitat de Catalunya

RECOMANEM

Materials i recursos d'interès recomanats per l'ICIP

Llibre

La gestió de la diversitat lingüística i els processos de pau

Una de les principals idees d'aquest llibre col·lectiu és que un bon tractament de la diversitat lingüística és un factor clau per a la prevenció dels conflictes. La raó seria la següent: les polítiques lingüístiques que no gestionen adequadament la diversitat generen discriminació i, per tant, contribueixen al caldo de cultiu dels conflictes ètnics, element fonamental de la majoria de la violència política actual. En aquest sentit, els diversos autors exposen la situació a diferents països d'Amèrica, Àsia i Àfrica, mostrant com algunes llengües, quan són privilegiades per l'Estat, poden convertir-se en un instrument d'oportunitats polítiques i socio-econòmiques que acaba exclouent parlants de llengües que no gaudeixen d'aquest suport institucional. En altres paraules, generen situacions d'injustícia lingüística.

Un cas paradigmàtic seria el de Mèxic, on les llengües indígenes no s'utilitzen en les negociacions per resoldre controvèrsies, fet que dificulta una transformació de conflictes de forma no violenta i duradora. D'altra banda, a països autoritaris com Uzbekistan, Xina o Pakistan, les polítiques homogeneïtzadores repressives envers les minories - incloent-hi el vessant lingüístic de la subordinació o fins i tot de la supressió de la llengua d'aquests pobles -, té com a conseqüència directa l'aparició de conflictes d'arrel ètnica o, millor dit, etnolingüística. Però també hi ha exemples europeus, com als Balcans, on la llengua ha estat directament relacionada amb els conflictes que van portar a la desintegració de Iugoslàvia. El llibre tracta aquesta qüestió a partir del cas d'Eslovènia. Un altre cas no massa conegut és el de Nova Caledònia, que es troba encara en ple procés de descolonització i on les dificultats de

les llengües pròpies en àmbits com és l'educació suposen un dels principals reptes per a l'estabilitat socio-política d'aquest país multilingüe del Pacífic.

Si es volen evitar aquest tipus de conflictes, la recomanació que se'n desprèn és clara: cal un reconeixement formal de la diversitat i del multilingüisme present a les nostres societats i calen també canvis profunds i estructurals que promoguin aquesta diversitat. Es tracta de superar paradigmes (sovint occidentals), com el monolingüisme i l'etnocentrisme, adoptant enfocaments alternatius de la diversitat lingüística i cultural, perquè constitueixen recursos molt valuosos i amb un gran potencial per al diàleg intercultural i per a la construcció de la pau.

Llibre

LTI. La lengua del Tercer Reich. Apuntes de un filólogo

“L'expressió d'una època es defineix també pel seu llenguatge” diu Víctor Klemperer. El llenguatge és la nostra eina per pensar i entendre el món: crea la nostra realitat i guia el nostre pensament i emocions. L'aprenem i utilitzem de manera instintiva, natural i inconscient. Així, en tots els discursos hi ha veritat i pot ser precisament aquest el perill de la paraula.

Víctor Klemperer (1881-1960) va ser un filòleg, periodista i escriptor jueu que durant l'alemanya nazi es va dedicar a recollir en els seus diaris personals exemples diversos de com la propaganda nacionalsocialista alterava la llengua alemanya creant-ne una de diferent, el que ell mateix va anomenar *Linguae Terti Imperii* (LTI) o “Llengua del Tercer Reich”.

Segons Klemperer, la LTI es caracteritzava per ser accessible i comprensible per a tothom -és a dir, popular i plena de referents coneguts (per exemple, els discursos de Hitler estaven plens d'exemples del món de l'esport)- i pel seu excés i la seva carència de límits, amb un ús abundant de superlatius. També destaca de la LTI el seu fanatisme; era un llenguatge basat en la fe, en la gairebé divinitat del *Führer* i en la superioritat de la raça alemanya i dels seus “trets de caràcter eterns”. Tenia com un dels seus objectius oprimir la voluntat i el pensament autònom dels homes i per això recelava de l'intel·lectualisme i de la raó. Així, el seu propòsit era convertir els ciutadans alemanys en un seguici d'autòmats que no es qüestionessin cap dels “dogmes” de la

política nacionalsocialista de Hitler.

Tots sabem com va anar la història i, en aquest sentit, el llibre no aporta informació nova per al lector. Probablement, el que més destaca del llibre de Klemperer és la minuciositat i la força amb la que aquest filòleg es va aferrar al llenguatge (l'única cosa que no li podien prendre) i com, a través de l'observació conscient d'aquest, va poder conservar el seu pensament crític i així sobreviure a la barbàrie.

Més enllà del cas concret de l'Alemanya nazi, el llibre ens mostra que l'ús que fem del llenguatge pot generar violència (ja sigui estructural i/o directa) i que cap societat pot romandre aliena als perills de la manipulació de la llengua. En tot cas, que no espanti a ningú, el llibre atrapa i sorprèn a cada pàgina.

Document

Language Policy and Civil War, de David Laitin

A *Language Policy and Civil War*, David Laitin argumenta que la decisió de reconèixer les llengües minoritàries no depèn del grau d'atenció del país cap a les minories ètniques, sinó del fet que aquests països siguin particularment dèbils. La introducció a l'anàlisi de la variable estat fort/dèbil el condueix a concloure que el reconeixement oficial de la diversitat lingüística té implicacions diverses segons quin país ho faci. Pels països febles, aquest reconeixement és molt arriscat i pot estar relacionat amb un conflicte armat i fins i tot amb una guerra civil. Per altres estats més estables (com per exemple a Europa Occidental o a Amèrica del Nord), només es tracta de concessions culturals a grups minoritaris poderosos. Segons ell (p. 183), "els estats febles (sobretot aquells que surten de règims colonials) i els grups que poden perjudicar el poder estatal es posen d'acord per concedir reconeixements lingüístics i això explicaria la correlació entre concessions lingüístiques i guerres civils".

La idea es desenvolupa considerant l'existència d'un grup ètnic fort:

A) En cas de grups febles i estats forts no hi ha guerres civils ni concessions lingüístiques.

B) En cas de grups forts i estats dèbils sembla que hi hagi tant concessions lingüístiques com unes altes probabilitats de guerra civil.

C) En cas d'estats forts que es comencen a debilitar podríem veure concessions lingüístiques però no guerra civil.

Aquests resultats suggereixen que els estats dèbils haurien de ser curosos quan fan concessions lingüístiques perquè, en alguns casos (quan hi ha minories ètniques importants), això podria conduir a la violència.

Projecte

Language in conflict

Language in Conflict és un projecte, amb seu a la Universitat de Huddersfield, que observa la contribució potencial de la lingüística a la investigació de conflictes examinant l'ús del llenguatge en situacions d'investigació i resolució de conflictes a tots els nivells. També té com a objectiu posar en contacte a gent de l'acadèmia i del món professional dels àmbits de la lingüística, la investigació de conflictes i la resolució de conflictes, per millorar l'entesa i donar un impuls a la discussió i la col·laboració.

Per aconseguir aquests objectius, Language in Conflict ha dissenyat una plataforma digital on membres de l'equip de recerca i membres de la comunitat de la pàgina hi publiquen articles de manera regular. La plataforma impulsa la interacció entre autors i lectors de diferents disciplines a través d'una secció de comentaris, que es pot trobar al final de cada article. Aquesta funció permet que els lectors donin resposta a articles i debatin diferents perspectives i idees.

Entre moltes altres coses, la pàgina web també ofereix una guia en el camp de la investigació lingüística. A la part dreta de la pàgina hi ha una caixa d'eines lingüístiques amb instruccions concises per aplicar diferents metodologies lingüístiques per analitzar situacions de conflicte. Aquestes van acompanyades per un seguit de propostes de lectura, de manera que es guia a l'usuari cap a textos tant introductoris com especialitzats.

Obra de teatre

Translations, de Brian Friel

Translations és un text teatral ambientat a la Irlanda rural del s. XIX que ens explica com un destacament militar anglès arriba al poble de Baile Beag (Donegal) amb la missió de cartografiar i anglicitzar els topònims irlandesos. Aquesta maniobra administrativa, aparentment innocent, és una estratègia de l'Imperi Britànic per fer desaparèixer el gaèlic i la cultura irlandesa de la vida pública amb les conseqüències tràgiques que això comporta.

El només cent anys (entre 1800-1900), el gaèlic va ser substituït per l'anglès a Irlanda. Entre els factors que hi van contribuir destaquen el sistema educatiu introduït pels anglesos i les grans fams - que, a banda de causar un gran nombre de morts, van provocar un èxode massiu dels joves cap als EE.UU. Ara bé, el perquè un poble amb una cultura i una identitat nacional tan forta va abandonar la seva llengua és encara un misteri pels lingüistes.

Brian Friel no es posiciona políticament a la seva obra sinó que es limita a descriure un capítol de la història d'Irlanda i deixa que el públic en tregui les seves pròpies conclusions. L'obra tracta temes diversos - com l'educació, l'amor, l'oposició entre el món rural i l'urbà o el xoc cultural entre colonitzador i colonitzat- i ens mostra com els problemes d'entesa i comunicació humana estan molt relacionats amb la complexitat de la qüestió lingüística.

El muntatge que va estrenar la temporada passada a Barcelona la companyia La Perla 29, dirigit per Ferran Utzet, torna i farà gira a la tardor de 2014.

© Generalitat de Catalunya

TRIBUNA

La protesta atacada pels quatre costats

Aida Guillén Lanzarote

Directora Gerent de l'Institut de Drets Humans de Catalunya i membre del col·lectiu Pau a Pams

La crisi i les mesures d'austericidi impulsades des dels nostres diferents governs (europeu, estatal i autonòmics) han suposat una retallada sense precedents de les nostres polítiques socials i per tant un retrocés en el gaudi efectiu de diversos drets econòmics, socials i culturals, com són el treball, la sanitat i l'educació. Aquestes retallades es contesten, dia sí i dia també, al carrer. Manifestacions, concentracions, ocupacions d'espais públics, assemblees ciutadanes... segons va afirmar el Director General de la Policia, Ignacio Cosidó, en la seva última compareixença en el Congrés espanyol, es calculen gairebé 100 protestes diàries des de 2012.

I quina és la resposta davant d'aquest descontentament social manifestat al carrer? L'atac. Però no l'atac frontal, sinó l'atac dirigit, fins i tot sembla coordinat, des de quatre flancs.

La protesta, el dissens, no està recollida com a dret humà autònom. Tanmateix, sí que ho estan altres aspectes que la configuren, com són el dret de manifestació, el dret de reunió i la llibertat d'expressió. Aquests drets, que es consideren estretament vinculats a la formació d'una societat democràtica, perquè són imprescindibles per a la seva construcció, són els que es troben, i ho diem sense por d'exagerar, assetjats per un atac persistent i sostingut que els arriba, ens arriba, des de quatre flancs, des de quatre poders: l'executiu, el legislatiu, el judicial i el mediàtic.

“ El principal paper de la policia davant una manifestació o acte de protesta ha de ser la protecció dels manifestants i del seu dret a reivindicar o expressar les seves opinions ”

Des del poder executiu assistim a un ús i abús de la violència i la força per part dels cossos de seguretat que ja no pot considerar-se anecdòtica ni puntual. Hi ha massa casos de càrregues policials violentes (el qualificatiu potser sobra, no sé si existeixen les càrregues policials noviolentes), desplegaments de cossos anti-avalots desproporcionats i provocadors (i aquí sí que sé segur que em sobren els qualificatius) i directrius de responsables polítics amb l'objectiu d'acovardir i desincentivar la mobilització social amb arguments de falta de seguretat ciutadana associada gairebé en exclusiva a la protecció de béns materials.

No hem d'oblidar que el principal paper de la policia davant d'una manifestació o acte de protesta és la protecció dels manifestants i del seu dret a reivindicar o expressar les seves opinions. Tanmateix, amb la justificació de la crema de contenidors o la destrossa de sucursals bancàries, les forces de seguretat anteposen la protecció d'aquests béns a la integritat física de les persones. Davant d'un acte delictiu la policia ha d'actuar i intentar detenir els responsables. D'aquí a abusar de la força i posar en perill aquesta integritat física, com ha estat denunciat per diversos mecanismes internacionals de protecció dels drets humans, hi ha un abisme que hem decidit saltar.

El govern sembla haver oblidat que com a garant dels drets humans és la seva obligació respectar, protegir i garantir aquests drets. És a dir, l'estat no pot violar drets humans (respecte), ha de posar les condicions adequades per poder gaudir-los (protecció) i ha d'establir el sistema adequat de reparació quan no pugui evitar una vulneració (garantia). El respecte, la protecció i la garantia del dret de reunió i de la llibertat d'expressió es troben en un lloc privilegiat, per la seva fonamentalitat constitucional. Tanmateix, aquesta especial protecció que els ofereix la Constitució no sembla ser suficient, ja que el legislatiu també ha decidit atacar.

La recent aprovació de la Llei de seguretat privada, la reforma del Codi Penal i l'intent de reforma de la Llei de seguretat ciutadana, són només tres exemples de l'ofensiva normativa destinada a intentar silenciar i criminalitzar la protesta. D'una banda, s'augmenten els tipus penals associats clarament amb accions de protesta o de reivindicació; d'una altra, es concedeixen més poders i més discrecionalitat a les forces de seguretat, fins i tot privatitzant-ne algunes de les seves funcions amb el que això suposa pel que fa a la pèrdua de control públic i de rendició de comptes.

I davant les vulneracions de drets, quan s'haurien d'activar les garanties secundàries, aquestes contribueixen, en general, a augmentar el cercle de la impunitat. Les al·legacions de maltractaments i tortures per part de les forces de seguretat durant actes de protesta han tingut una vida judicial bastant curta fins avui. La falta d'investigació profunda, la presumpció de veracitat de l'autoritat i la inclusió de taxes judicials, són alguns dels aspectes que porten, en la majoria dels casos, a la no presentació de demanda o al sobreseïment de la mateixa en les primeres fases judicials.

Tot i això, hi ha excepcions i s'han produït diverses sentències condemnatòries davant d'actuacions policials abusives i desproporcionades. Apareix en aquest punt, tanmateix, la figura de l'indult atorgat per l'executiu, que ens acaba de tancar aquest cercle d'impunitat a què fèiem referència. Són massa les ocasions en les quals es produeixen indults per aquest tipus de delictes, indults que només serveixen per donar el missatge, equivocat des del nostre punt de vista, que aquestes sentències condemnatòries són, tranquils, només un error que es pot solucionar.

“ La Llei de seguretat privada, la reforma del Codi Penal i l'intent de reforma de la Llei de seguretat ciutadana són només tres exemples de l'ofensiva normativa destinada a intentar silenciar i criminalitzar la protesta ”

Com a societat democràtica no podem permetre'ns aquest clima de por davant la protesta ni aquest cercle d'impunitat. Però ho permetem. I ho fem, entre altres coses, perquè el quart atac, el mediàtic, és continu i sistemàtic. Des dels mitjans de comunicació convencionals assistim a la propagació d'un discurs únic sobre la protesta que identifica el manifestant com a violent, desposseint-lo immediatament d'humanitat i, per tant, aplanant el camí de la justificació de la seva repressió, fins i tot violenta si és necessari.

La construcció de l'imaginari social sobre el concepte de seguretat és una tasca conjunta davant de la qual els mitjans de comunicació tenen molt a dir i a aportar. Definir la seguretat exclusivament com a ordre públic sense tenir en compte altres dimensions, com l'econòmica, la social o la política, ajuda a legitimar l'ús de la violència contra aquells que exigeixen un ordre social diferent més segur, amb treball, educació, sanitat i un ús variat de l'espai públic, també reivindicatiu.

En aquest punt apareixen algunes fonts d'informació alternatives, fonts encara minoritàries però indubtablement en expansió. I un exemple clar de la importància de la funció social dels mitjans de comunicació la tenim en l'intent de control i censura que aquestes fonts alternatives comencen a sofrir per part de l'estat.

La defensa davant tots aquests atacs passa, segons el nostre punt de vista, per l'enfortiment de la societat civil, per la conscienciació clara i explícita sobre els drets que com a ciutadania tenim, per la recerca de suports internacionals a través dels mecanismes de protecció dels drets humans i per un canvi en la manera de fer política que recuperi el respecte, la protecció i la garantia d'aquests drets com la seva principal prioritat.

Fotografia : Ivan Bandura / CC BY / Desaturada. - *Antidisturbis a una manifestació.* -

© Generalitat de Catalunya

TRIBUNA

La implicació de la Unió Europea en els fets d'Ucraïna

Sergey Sukhankin / Alla Hurska

Historiador rus i analista polític al Centre Internacional d'Estudis Polítics de Kiev /

Polítologa ucraïana a la UAB i analista polític al Centre Internacional d'Estudis Polítics de Kiev

Considerant les terribles conseqüències de la crisi actual a Ucraïna, ens hem preguntat si la Unió Europea (UE) només hauria d'expressar la seva preocupació sobre la democràcia i els drets humans o si també hauria d'intentar aconseguir que s'implementessin realment.

En els últims mesos, Ucraïna s'ha hagut d'enfrontar a perills que no només han posat en risc la seva sobirania com a actor en les relacions internacionals. De fet, aquests perills poden haver afectat la pau i la seguretat regionals (i potser també internacionals), cosa que podria requerir que altres actors, entre els quals la Unió Europea, hi intervinguessin. L'operació antiterrorista que es va declarar a la part sud-est del país i que ja s'ha emportat les vides de centenars de persones, així com els grans canvis geopolítics que van sorprendre a tants, són el resultat de conflictes que fa temps que existeixen, però que s'havien intentat amagar. Fa un any, pràcticament ningú podia imaginar la magnitud dels tràgics esdeveniments que tindrien lloc a Ucraïna, un dels pocs països del bloc post-soviètic que havia estat capaç d'evitar conflictes ètnics greus. Fins i tot si algú preveia que hi hagués violència, creia que passaria a la zona oest, no a l'est. La crisi econòmica en la qual s'ha trobat Ucraïna ha fet sorgir temes de seguretat energètica que havien estat vitals pel desenvolupament de la política nacional i internacional durant anys. Per tant, el recentment escollit president P. Poroshenko, en un futur immediat, haurà d'afrontar una llarga varietat de reptes que s'han tornat més

rellevants en els darrers temps.

Sense dubte, els fets que han posat Ucraïna a la vora del col·lapse (tant econòmic com pel que fa a la preservació de la sobirania) són una constel·lació d'esdeveniments. La crisi actual també ha estat desencadenada per accions imprudents, irresponsables i antipatriòtiques, que subseqüents administracions presidencials han anat realitzant des que Ucraïna va aconseguir la seva preuada independència després de la desintegració de la Unió Soviètica. També ha tingut molt a veure el fet que el desenvolupament general de la societat civil i de les elits intel·lectuals i diplomàtiques s'hagués mantingut extremadament baix, de manera que no han estat a l'altura de la importància dels reptes, tenint en compte el seu potencial i la seva complicada posició política. Alguns volen culpar a la Federació Russa, la veïna de l'est, d'un intent explícit de desestabilitzar la situació interna d'Ucraïna amb una agressiva campanya -que, en essència, és propaganda- i que compta amb el suport dels principals mitjans de comunicació, i amb sancions econòmiques imminents. Aquesta actitud cap al seu company i veí no només ha mostrat explícitament el ressorgiment de les ambicions imperials russes, sinó que ha posat a la palestra l'aproximació social darwinista i realista que les elits russes han adoptat com a nou vector per al futur desenvolupament del país. Això mostra que el règim polític rus confiarà en el nacionalisme com a nova font de legitimitat. És evident que tots aquests arguments i supòsits contenen llavors de veritat; ara bé, seria correcte culpar totalment de la crisi a la Federació Russa i als antics governs ucraïnesos?

“ La Unió Europea ha fet molt poc per prevenir una futura escalada de la violència a Ucraïna ”

Considerem que és vital no reduir les conseqüències de la crisi actual exclusivament a una de les dimensions de les quals hem parlat. De fet, l'actor més gran, el que té quasi 500 milions de persones residint en 28 països, una economia forta, estàndards de vida elevats i unes capacitats militars potencialment immenses -la Unió Europea- ha fet molt poc per prevenir una futura escalada de la violència a Ucraïna, evitant així assumir

responsabilitats en cas de trencament de l'estabilitat, la seguretat o la pau regionals. Tot i l'existència d'opcions pel que fa als diferents marcs institucionals i als mecanismes de cooperació regional que inclouen a Ucraïna, com per exemple l'Eastern Partnership, la reacció de la UE s'ha caracteritzat per la seva incapacitat de decidir una posició comuna clara que defensi les normes i els valors democràtics trepitjats. Després d'haver pressionat Ucraïna perquè signés el pacte d'associació amb propostes econòmiques poc clares, i negant-li fins i tot la més mínima possibilitat d'afegir-se a les seves estructures, quan les primeres protestes pacífiques van començar a la plaça Maydan -que van culminar amb el sorgiment de la violència-, sembla que la UE va optar per la retòrica en comptes de per fer passos concrets. No seria exagerat suggerir que, amb aquesta actuació, la UE va decebre els que havien aguantat i mort a Maydan pel futur europeu del seu preuat país.

A més a més, acceptant tàcitament l'annexió de Crimea (cosa que va trencar tots els principis de dret internacional existents, per no mencionar-ne els fonaments morals) i intentant no implicar-se en la crisi de l'est d'Ucraïna (clarament alimentada per Moscou), la UE, un cop més, ha deixat patent la seva incapacitat per defensar els principis i els valors als quals assegura ser fidel i fins i tot defensora. I els intents per afegir-se a les sancions econòmiques promogudes pels Estats Units contra la Federació Russa, incloent-hi el dificultar la construcció del gasoducte South Stream, semblen ser més aviat una acceptació a contracor que una estratègia ben planificada. Al seguir aquests esquemes de comportament basats en la indecisió i la tebiesa, la UE no només ha exacerbat la confiança russa en la seva capacitat de defensar els seus socis, sinó que també ha matisat la seva imatge internacional. Així, aquesta crisi ha desvelat alguns punts que s'hauran de tractar amb seriositat i decisió:

1. Tot i els múltiples (i costosos) intents declaratius per canviar la seva percepció, la UE segueix sent un poder suau (*soft power*) o civil: des del conflicte russo-georgià (agost de 2008), la UE no ha estat capaç de defensar els estats pels que s'ha preocupat, tant en el domini econòmic com en el militar.
2. La UE és incapaç, o no té voluntat, de parlar amb una sola veu de cara als canvis significatius: els estats membres segueixen una línia de comportament independent quan hi ha interessos nacionals pel mig. Així, alguns estats de la UE encara poden

seguir el camí de la “dependència” en les seves relacions amb Rússia, cosa que amenaça l’essència de tot el projecte europeu.

3. La UE no té la voluntat de donar la cara pels seus companys de l’est (Geòrgia, Moldàvia i Ucraïna) i té davant el repte de Rússia. En cas d’una futura desestabilització regional, això pot amenaçar l’atractiu de la UE i els mecanismes de poder suau que encara influeixen sobre els estats post-soviètics. Els antics països comunistes podrien tornar a caure sota l’òrbita d’influència de Rússia.

4. Rússia ha aconseguit allò que porta tant de temps buscant: l’evidència de la falta de determinació de la UE a l’hora d’involucrar-se amb un Moscou bèl·lic que ressorgeix i intenta expandir la seva “zona d’influència” sobre els antics satèl·lits de l’espai post-soviètic. Això generalment ho fa amb un ús destacat de la coerció i la intimidació.

5. No s’hauria de decebre a Ucraïna (ni a altres països post-soviètics): la UE només serà capaç de començar un diàleg constructiu d’adhesió de ple dret a les seves estructures una vegada tingui proves de l’estabilització i la millora de l’entorn econòmic i polític d’aquests països.

6. Si la crisi d’Ucraïna persistís més temps podria ser un greu perill per a l’estabilitat i la pau regionals, i la UE hauria de tractar les repercussions d’aquests fets. Tractar amb les conseqüències (el col·lapse econòmic d’Ucraïna i l’expansió d’un conflicte militar que podria conduir a una catàstrofe humanitària) segur que serà una tasca molt més difícil i pesada per a la UE.

“ La UE, o bé hauria de renunciar als seus intents d’incloure Ucraïna en les seves institucions o bé hauria de defensar els principis democràtics a la regió ”

Al fer que Ucraïna hagi d’escollir només entre el pacte d’associació i la unió fronterera, sense ni tan sols ponderar una sortida, tenint en compte els llaços geopolítics,

econòmics, etno-culturals, lingüístics i històrics d'Ucraïna amb la Federació Russa, i sense oferir cap perspectiva econòmica o de permanència clara, la UE hauria d'admetre la seva part de responsabilitat en la crisi. Tal com explica la famosa dita "un serà sempre responsable d'allò que ha domesticat" i seguint aquesta línia de comportament, la UE o bé hauria de renunciar explícitament als seus intents d'incloure Ucraïna en les seves institucions o bé hauria de defensar el seu (possible) futur membre necessitat i posicionar-se com un vertader defensor dels principis democràtics a la regió. Al cap i a la fi, sembla que si la UE optés pel primer camí, cometria els greus errors de les democràcies occidentals en el període d'entreguerres. Per tant, la qüestió hauria de ser: és la UE un actor supranacional global que pot assumir la important responsabilitat de guiar Ucraïna cap a la democràcia o prevaldran els interessos propis i financers per no fer-ho?

Fotografia : Viktor Kovalenko / CC BY / Desaturada. - *Manifestació d'ucraïnesos pro-europeus* -

© Generalitat de Catalunya

ENTREVISTA

Entrevista a Ethar El-Katatney, periodista, blocaire i escriptora

Món Sanromà

Tècnic de l'Institut Català Internacional per la Pau

Ethar El-Katatney, periodista, blocaire i escriptora. Ha treballat a diferents diaris i revistes egípcies i sovint intervé en mitjans de comunicació internacionals.

Ethar El-Katatney és una jove periodista reconeguda, blocaire i escriptora. Ha treballat a diferents diaris i revistes egípcies i sovint intervé en mitjans de comunicació internacionals. El-Katatney va néixer a l'Aràbia Saudita, va créixer a Egipte i es va educar a escoles occidentals, ara viatja per tot el món realitzant conferències que promouen el diàleg intercultural i interreligiós. En aquesta entrevista defensa que els conflictes relacionats amb la identitat han augmentat a Egipte a causa de la por i la incertesa de la gent després de la revolució, i considera que la llengua àrab no necessàriament funciona com a pacificadora en les disputes entre països àrabs, però que sí ajuda a superar barreres i els connecta a tots.

Des d'un punt de vista de transformació de conflictes, com es pot prevenir que un conflicte es torni violent?

El problema a Egipte és que la gent és tan pobra i té tanta gana que no s'asseuran a discutir les seves diferències ideològiques perquè tenen altres prioritats més urgents. Tot i això, des del meu punt de vista, algunes de les coses que realment han aconseguit que gent diferent s'assegués junta i interactués són els projectes de caritat, vinguin d'on vinguin, o les activitats de construcció de pau que fan que la gent s'adoni que l'altre és igual que ell. Quan donava conferències a escoles em vaig adonar que parlar no era suficient: S'ha de fer accions sobre el terreny. Els nens de les escoles de Said s'han de preocupar per viure, per tant, quan vaig a llocs així prefereixo trobar maneres

de reconfortar-los abans que discutir la idea de democràcia, per posar un exemple, que per ells és un valor intangible que no afecta les seves vides.

Diria que la majoria dels conflictes violents actuals d'Egipte estan relacionats amb la identitat?

Els conflictes relacionats amb la identitat han augmentat molt en els últims anys. Al nostre país hi ha una gran població cristiana copta, d'un 10% o 15%, i s'han cremat unes cinquanta esglésies, una de les quals tenia més de 1.400 anys, era més antiga que l'islam. Jo no crec que els musulmans odiïn els coptes, es tracta de la manera com funciona l'autoritat a Egipte. Per exemple, el cap esbronca els seus empleats, l'empleat esbronca la seva dona, la dona esbronca el seu fill... Per tant, com que els coptes tenen menys autoritat que els musulmans perquè són una minoria al país, reben les bronques.

“ La llengua connecta tots els països àrabs de manera que cap es queda aïllat, cosa que és molt útil per realitzar activitats de construcció de pau ”

Aquella església va aguantar durant més de 1.400 anys, per què l'han atacat justament ara?

Perquè la gent té por. Com més difícil és la seva vida, més por tenen i més els costa acceptar a altres comunitats. La gent només vol estar amb les persones que són com ells i tenen la mateixa ideologia, mentre que abans tenien discussions interessants. Per exemple, algú dels Germans Musulmans es posava a debatre les seves idees amb algú liberal, i el resultat era molt interessant, però com més por tenen més retrocedeixen i es limiten al que ja coneixen. Ara només volen veure la televisió que dona suport al seu punt de vista, no volen que se'ls preguntin o qüestionin res.

Creu que compartir la identitat egípcia pot unir a gent de diferents religions?

Quan van governar els Germans Musulmans, el discurs mediàtic va posar la religió al davant de tot. El govern de Mursi va crear tal polarització que, fins i tot dins dels mateixos musulmans, hi va haver una oposició binària increïble. No eren només els cristians contra els musulmans, també hi havia els musulmans que donaven suport a una ideologia política determinada contra els que no ho feien i, per tant, eren infidels. Els discursos de Mursi sempre començaven amb Déu, parlava dels musulmans i exclouïa els cristians, alguns dels quals van haver d'abandonar Egipte. Per això va augmentar l'ús dels aspectes visuals de la religió, com el nicab. Ara, amb Al Sisi, es torna a apostar pel patriotisme, tots som egipcis, intenta retornar a la inclusivitat però el vell discurs encara té impacte sobre la gent.

La llengua pot tenir un paper en reduir les disputes entre àrabs de diferents països?

No crec que l'àrab funcioni necessàriament com a eina pacificadora però sí penso que ajuda a superar barreres, de manera que un sap què passa quan escolta la gent o llegeix articles o piulades a Twitter... L'idioma connecta tots els països àrabs de manera que cap es quedi aïllat dels altres i això és molt útil quan es tracta de realitzar activitats de construcció de pau o temes de caritat perquè si un no entén allò que escriuen o diuen no donarà el seus diners o el seu temps per aquesta causa.

Per què el registre de l'àrab que s'utilitza per escriure i ens els discursos més formals (l'àrab estàndard modern) és tan difícil d'aprendre?

La manera com parlem no té res a veure amb la manera com escrivim, és com si escrivíssim en un llenguatge shakespearà i parléssim en argot, i això ha causat conflictes, sobretot ara que cada cop estem més globalitzats. Com més anglès es parla, menys s'utilitza l'àrab. Això ho noto fins i tot amb mi mateixa, que parlo àrab perfectament perquè és la meua llengua materna però, com que l'estàndard escrit és tan diferent de l'oral, i no l'he llegit gaire, per a mi és molt més difícil escriure en àrab que en anglès. Al món àrab, com més educació un té, millor és el seu nivell d'anglès i pitjor el del seu àrab.

“ És com si escrivíssim en un llenguatge shakespearià i parléssim en argot, i això ha causat conflictes, sobretot ara que cada cop estem més globalitzats ”

Quina relació hi ha entre l'àrab estàndard modern i la llengua col·loquial?

El dialecte que parlem és una combinació de diferents idiomes. Al Líban, per exemple, la manera com barregen àrab, francès i anglès és molt clara. L'àrab estàndard modern és molt diferent a qualsevol dialecte. Fa uns cinc anys van publicar un llibre escrit en llenguatge col·loquial, cosa que és com publicar un llibre en anglès amb frases com “how r u”. Joestic molt a favor d'aquesta iniciativa perquè connecta amb una generació que ha abandonat la seva llengua completament perquè no la podien entendre i, per tant, no la llegien. El meu avi es va sorprendre molt quan va veure el llibre i hi ha qui diu que l'àrab s'ha de preservar tal com està perquè és perfecte i és la llengua de l'Alcorà -ell llibre sagrat-, però la realitat és que si canviant-lo una miqueta hi ha molta més gent que el llegirà, potser estem fent bé, un ha de ser flexible. El llibre ~~XXXXX VUII CASAR~~, escrit per Ghadah Abd al-Al, és un altre exemple d'aquest fet: va sorgir d'un bloc escrit en llenguatge col·loquial i va aconseguir milions de lectors a tot el món àrab. La meva cosina de quinze anys, que mai abans havia agafat un llibre en àrab, el va llegir amb entusiasme.

Tenint en compte que la llengua és una part bàsica de la identitat, com poden afectar aquests escrits en llengua col·loquial a la identitat àrab?

L'àrab col·loquial no hauria de substituir l'estàndard modern de l'àrab. Si un no entén res d'àrab clàssic no serà capaç de captar, per exemple, la profunditat de les cançons d'Umm Kulthum, les lletres, la poesia... no sabrà que hi ha una gran part de la seva identitat com a àrab que s'està perdent.

A Egipte es parlen altres llengües apart de l'àrab egipci, com per exemple l'àrab saidi al sud, les llengües núbies a la vall de l'Alt Nil... Això crea algun tipus de tensió?

L'àrab saidi, per exemple, té paraules diferents que jo entenc només perquè el meu pare el parla però, en general, tots ens entenem, i si no ens entenem, preguntem. Més enllà dels temes idiomàtics, la majoria de conflictes d'avui en dia a Egipte tenen a veure amb altres dimensions de la identitat i la cultura.

Fotografia: Institut Europeu de la Mediterrània

© Generalitat de Catalunya

SOBRE L'ICIP

Notícies d'actualitat, activitats i publicacions

ICIP

Institut Català Internacional per la Pau

Noves adquisicions de la biblioteca de l'ICIP

El fons de la Biblioteca de l'ICIP s'ha ampliat aquest mes amb l'arribada de moltes novetats. En [aquest document](#) us oferim un recull dels principals títols arribats, la majoria dels quals estan disponibles en préstec.

La Biblioteca de l'ICIP, situada a Gran Via de les Corts Catalanes 658, baixos de Barcelona, és un centre especialitzat en temes de cultura de pau, seguretat i conflictes, que té com a finalitat permetre i afavorir la recerca del coneixement en aquestes temàtiques. La Biblioteca dóna suport a l'ICIP i a investigadors i experts en el camp de la pau, forma part de la xarxa de biblioteques especialitzades de la Generalitat i està en contacte permanent amb institucions i centres similars d'arreu del món.

Darrers ICIP Working Papers i Policy Papers

Darrerament s'han publicat els següents Working Papers:

El "[Alien Tort Claims Act](#)" de 1789: su contribución en la protección de los derechos humanos y reparación para las víctimas, de Maria Chiara Marullo.

[Disembedding Terrorists: Identifying New Factors and Models for Disengagement Research](#), de Diego Muro i Sandra Levi.

I el següent Policy Paper:

The right to live in a context of human rights, peace and development. A debate within the Human Rights Council, de Christian Guillermet Fernández i David Fernández Puyana.

Noves publicacions de la col·lecció ICIP Research

En els últims mesos s'han publicat els números dos i tres de la col·lecció ICIP Research:

Building a regional framework in Central Asia between cooperation and conflict. El segon número de la col·lecció ICIP Research ha estat editat per M. Campins Eritja i coordinat per A. Mañé Estrada.

Conditions pour la consolidation de la paix en Côte d'Ivoire. El tercer número de la col·lecció ICIP Research ha estat editat per Rafael Grasa i compta amb articles d'Alfred Babo, Fahirman Rodrigue Kone, Gnangadjomon Kone, Mariatou Koné, N'Guessan Kouamé, Fofana Moussa, Séraphin Néné Bi Boti i Azouma Yao.

Antoni Pigrau participa com a jutge al Tribunal Permanent dels Pobles

Antoni Pigrau, membre de la junta de l'ICIP i catedràtic de Dret Internacional Públic i Relacions Internacionals de la URV, va participar com a jutge al Tribunal Permanent dels Pobles en la sessió sobre la indústria minera canadenca, que va tenir lloc del 29 de maig a l'1 de juny a Montreal.

Es tracta de la sessió número 40 del Tribunal Permanent dels pobles (TPP), una instància fundada en 1979 a Itàlia per l'advocat i senador Lelio Basso. En aquesta sessió, una quinzena de persones afectades i expertes d'Amèrica llatina van denunciar, davant d'un panel de jutges compost per personalitats públiques de diferents països, les violacions de drets humans i els danys ambientals causats per les companyies mineres canadenques recolzades pel govern de Canadà.

© Generalitat de Catalunya